

5.5.1 Yhtenäisen valtioneuvoston ja komiteatyön toimivuus – kansainvälinen vertailu

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 200 000 €
Aikajänne: 5/2016 – 9/2016

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Valtioneuvosto asetti 30.1.2014 parlamentaarisen komitean, joka selvitti ja arvioi valtioneuvoston toimintaa ja sen taustalla olevaa säädösperustaa sekä organisatorista rakennetta. Erityinen painopiste oli valtioneuvoston toiminnalliseen ja taloudelliseen yhtenäisyyteen vaikuttavissa tekijöissä.

Valtiovarainministeriö asetti 12.2.2016 työryhmän selvittämään mahdollisuuksia siirtyä yhtenäiseen valtioneuvostoon ja sen vaatimia lainsäädännön muutoksia. Ryhmä otti nimekseen valtioneuvoston kehittämisryhmä.

Jos Suomessa valtioneuvoston rakennetta ja toimintaa muokattaisiin nykyistä yhtenäisempään suuntaan, tulisi arvioida vielä perusteellisemmin ja monipuolisemmin yhtenäisen valtioneuvoston toimivuutta, toimintaedellytyksiä sekä ministeriötason yhteistyömalleja. Erityisesti tulisi pohtia vaikuttavuuteen ja yhteistyöhön liittyviä näkökohtia ja toimintatapojen uudistamiseen liittyviä vaihtoehtoja suhteessa eduskuntaan sekä hallituksen johtamiseen ja ministeriöiden sekä ministereiden asemaan. Näistä seikoista olisi kansainvälisellä vertailulla löydettävissä yhtymäkohtia ja kehittämismalleja, joita työryhmä voisi hyödyntää työssään. Lisäksi muualla käytössä olevien mallien osalta voitaisiin arvioida, miten yhtenäisempi valtioneuvosto Suomessa vaikuttaisi laajemmin hallinnon toimintatapojen uudistamiseen ja erityisesti digitalisaation edistämiseen valtioneuvoston toiminnassa.

Selvityshankkeen tehtävänä on tuottaa tietoa siitä, miten valtioneuvostotason hallinto on organisoitu eri maissa ja miten se toimii käytännössä. Selvityksessä Suomen vertailumaita ovat Ruotsi, Hollanti, Viro, Norja ja Uusi-Seelanti. Ruotsia koskevan selvityksen odotetaan valmistuvan ensimmäisenä.

Selvityksen pääasiallinen työtapa on koota olemassa olevaa tietoa yhteen (esimerkiksi aiheesta tehty akateeminen tutkimus, kansainväliset vertailut, arviointitutkimukset, hallinnon tuottamat selvitykset yms.). Kyse on siis osin metatutkimuksesta, jossa käydään läpi jo tehtyjä tutkimuksia sekä muita julkaisuja. Toinen osa selvityksestä on kuvailu vertailumaiden valtioneuvostotason keskeisistä ominaispiirteistä (ml. lainvalmistelun prosessit ja toimielimet) sekä kartoitus niistä kertyneistä kokemuksista tilaajan kanssa sovittavilla kriteereillä analysoituna (arviointitutkimus). Lisäksi selvitykseltä odotetaan analyysia vertailumaiden lainsäädännön vaikutusarvioinnin menetelmistä ja tuloksista. Työn menestyksenkäs toteutus edellyttää, että selvityksen tekijällä tulee olla luotettavat kontaktit kohdemaiden hallintoon. Selvityksen lopputuloksena on raportti eri maissa käytetyistä rakennemalleista ja niistä saaduista kokemuksista, jota hyödynnetään valtioneuvoston kehittämisryhmän työssä.

Tutkimuskysymyksiä:

Selvityksessä tulee vertailla eri maiden valtioneuvostotason rakenteita ja toimivuutta.

Työssä tulee tarkastella sitä

- millaisia hallintorakenteita valtioneuvostotason päätöksenteossa eri maissa esiintyy
- mitkä ovat niiden tehtävät
- kuinka niiden väliset ohjaussuhteet ja valvonta on järjestetty
- miten mahdolliset ristiriitatilanteet ratkaistaan

Työssä tulee tarkastella sitä

- millaisiin hallintotasoihin ylin valtionhallinto on jaettu
- mitä keskushallintotason elimiä on käytössä (esim. keskusvirastot, muut valtakunnalliset virastot) ja miten monialaisia ne ovat
- millaisia muita organisaatioita valtionhallintoon kuuluu (esim. virastot, laitokset, liikelaitokset, julkisoikeudelliset laitokset, säätiöt)
- miten mainittuja organisaatioita voidaan perustaa, yhdistää ja lakkauttaa (perustuslaki, hallintosäädökset, asetukset, työjärjestys) ja miten niitä ohjataan (lainsäädäntö, tulosohtaus, informaatio-ohjaus, johto-organisaatiot jne.)

Komitealaitoksen osalta työssä tulee tarkastella Ruotsin käytäntöjä.

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

Selvitys liittyy keskeisesti hallitusohjelman kärkihankkeeseen 5: Parannetaan johtamista ja toimeenpanoa. Valtioneuvoston ja valtionhallinnon johtamisprosessit sovitetaan yhteen strategisen hallitustyöskentelyn kanssa. Vahvistetaan hallinnonalojen rajat ylittävää, tietoon perustuvaa johtamista ja toimeenpanoa. Tämä on kärkihankkeen toimenpide 1: Strategialähtöisillä tavoitteilla parempaan julkisen hallinnon johtamiseen.

Tietotuotannon pääasialliset muodot:

Hallituksen kärkihankkeen selvitysvaihetta ja toimeenpanoa tukevaa tietoa, ml. erilaisten toimintavaihtoehtojen kansainvälistä vertailua.